

ԵԳԻՊՏՈՍԸ ԵՎ ՊԱՂԵՍՏԻՆՅԱՆ ԽՆԴԻՐԸ (2008–2011 թթ.)

2008–2011 թթ. Եգիպտոսի քաղաքական կյանքը հագեցած էր չափազանց կարևոր իրադարձություններով: Երկրի հասարակական–քաղաքական համակարգը բախվեց աշխարհիկության և իսլամականության բևեռների միջև ընտրության ծանր փաստին: Եգիպտական հասարակությունը 1952 թ. ի վեր առաջին անգամ իրական փորձ կատարեց ավտորիտար ռազմաքաղաքական համակարգից անցում կատարելու դեպի քաղաքացիական հասարակություն կառուցելու գործընթացը: 2008–2011 թթ. ընթացքում Եգիպտոսը շարունակում էր նաև գործուն մասնակցություն ունենալ պաղեստինյան հարցի և արաբ–իսրայելական դիմակայության խաղաղ կարգավորման գործընթացներին: Հանդիսանալով մերձավորարևելյան դիմակայության հաղթահարման ուղիներ մշակող կարևոր գործոն՝ Կահիրեն միջնորդի դեր էր ստանձնել պաղեստինյան ուժերի հաշտեցման և Իսրայելի հետ հարաբերությունների կարգավորման մեջ: Եգիպտոսը շարունակում էր առանցքային դերակատարություն ունենալ նաև միջարաբական հարաբերություններում՝ պահպանելով իր ուրույն տեղն ու դերը նաև աֆրիկյան մայրցամաքում:

Տվյալ հոդվածի նպատակն է ներկայացնել նշված ժամանակահատվածում ներքին և արտաքին քաղաքական գործընթացների կարևորագույն փուլերը, վերլուծել ներքաղաքական այն զարգացումները, որոնք պայմանավորում են նաև Կահիրեի արտաքին քաղաքական կեցվածքը և ձևավորում նրա քաղաքական ուղեգիծը:

Եգիպտոսի համար 2008 թ. սկսվեց նրանով, որ հունվարի 5–ին Եգիպտական հատուկ ծառայության ուժերը Սինայի և Գազայի սահմանագծին հերթական անգամ 5 թունել հայտնաբերեցին,

որոնք օգտագործվում էին «Համաս»¹-ին մաքսանենգ ճանապարհով զենք և զինամթերք փոխանցելու համար:

Կարելի է ասել, որ վերջին տարիներին Սինայի և Գազայի Ռաֆահի² միջև անցակետը Եգիպտոսի համար դարձել էր իսկական գլխացավանք: Հունվարի 8-ին իսրայելական թերթերից մեկին տված հարցազրույցում ԱՄՆ նախկին պետքարտուղար Ք. Ռայսը հայտնեց, որ Վաշինգտոնը համոզված է, որ Եգիպտական իշխանությունները բավականաչափ կամք չեն դրսևորում Սինայի և Գազայի գոտու միջև սահմանը վերահսկելու համար, և որ Եգիպտոսը այդպիսով պատասխանատվություն է կրում «Համասը» զինելու գործում: Միևնույն ժամանակ պետքարտուղարը նշեց, որ ԱՄՆ-ն պատրաստ է իր աջակցությունը ցուցաբերել նշված հարցի կապակցությամբ³:

Արդեն հունվարի 17-ին Իսրայելը շրջափակեց Գազայի գոտին, որտեղից պարբերաբար հրթիռահարվում էր Գազային սահմանամերձ իսրայելական տարածքը: Այս ամենի արդյունքում հունվարի 22–24-ին ավելի քան 100.000 պաղեստինցի գրոհեցին

¹ «Համասը» արաբերենից թարգմանաբար նշանակում է խանդավառություն, աքրոնիմը՝ Հարաբա ալ-մուկաուամա ալ-իսլամիյա (Իսլամական դիմադրության շարժում), պաղեստինյան սուննիական կրոնաքաղաքական կազմակերպություն է, որի ենթակառուցների հիմնական մասը գտնվում է Գազայի գոտում: «Համասը» հիմնվել է 1987 թ. դեկտեմբերին Գազայում, պաղեստինյան «Մուսուլման եղբայրներ» կազմակերպության առաջնորդ շեյխ Ահմադ Յասինի և կազմակերպության ևս մի քանի անդամների կողմից: Ըստ որոշ տեղեկությունների՝ «Համասի» ստեղծման հարցում իսրայելական հատուկ ծառայությունները որդեգրել են դիտորդի կեցվածք՝ հույս ունենալով Յասիր Արաֆաթի «Ֆաթիին» հակակշիռ ստեղծելու: Հարկ է նշել նաև, որ Համասը որպես ահաբեկչական կազմակերպություն է ճանաչվել Իսրայելի, ԱՄՆ-ի, Կանադայի, Եվրամիության, Ճապոնիայի կողմից: Ռուսաստանի Դաշնությունը այն ահաբեկչական կազմակերպություն չի համարում: Տե՛ս՝ Ա. Փաշայան, «Համաս», http://www.noravank.am/arm/articles/detail.php?ELEMENT_ID=2474

² Համաձայն որոշ տվյալների՝ Ռաֆահում 2006 թ. բնակվում էր 171,363 մարդ: Հարկ է նշել, որ Սինայ թերակղզու և Գազայի միջև սահմանային միակ անցակետը Ռաֆահ նահանգն է, որի մի մասը գտնվում է Սինայի, իսկ մյուս հատվածը՝ Գազայի գոտում: Ռաֆահ անցակետը կառուցվել է դեռ 1967 թ. և գտնվում էր իսրայելական կառավարության հսկողության տակ: 1979 թ. Եգիպտա-իսրայելական հաշտության պայմանագրի ստորագրման արդյունքում և 1982 թ. Սինայ թերակղզուց իսրայելական զորքերի դուրս բերումից հետո անցակետը անցավ Եգիպտա-իսրայելական համատեղ հսկողության ներքո: 2007 թ. հունիսից, երբ իշխանությունը Գազայում ամբողջությամբ անցավ «Համասի» ձեռքը, Ռաֆահը Եգիպտական կողմից ամբողջությամբ փակվեց: 2005 թ. սկսած՝ Պաղեստինյան ինքնավարության խնդրանքով Եվրամիության կողմից հատուկ առաքելություն ձևավորվեց, որը ևս պետք է հսկեր սահմանակետի շարժը:

³ В. Куделев, Ситуация в Египте: январь 2008 г., <http://www.iimes.ru/rus/stat/2008/06-02-08a.htm>

և ճեղքեցին Ռաֆահ անցակետը՝ անցնելով եգիպտական տարածք: Խնդիրն այն էր, որ Գազայից հասարակ բնակչության հետ եգիպտական կողմ էին անցնում նաև «Համասի» մարտիկները: Արդեն հունվարի 31-ին եգիպտական ոստիկանությունը հայտարարեց, որ ձերբակալվել են «Համասի» 12 զինված ներկայացուցիչ, որոնք նախնական տվյալներով Եգիպտոսում գտնվող իսրայելցիների դեմ ահաբեկչություն պետք է իրականացնեին: Եգիպտական կողմի համար Ռաֆահ անցակետի վերահսկումը բարդանում էր նաև Սինայի բեդուինների կողմից պարբերաբար իրականացվող հարձակումների պատճառով: Օրինակ՝ հունվարի 8-ին Սինայի բեդուիններից բաղկացած զինված մի խումբ հարձակում գործեց Ռաֆահից դեպի հարավ ընկած ալ-Ուջա սահմանակետի վրա, որի արդյունքում եգիպտական մեկ սահմանապահ և մեկ մաքսային ծառայող ծանր վիրավորվեցին⁴:

Ապրիլի 17-ին Կահիրեում կայացավ ԱՄՆ-ի նախկին նախագահ Ջիմմի Քարթերի և «Համասի» ներկայացուցիչներ Մահմուդ Զահարի և Սաիդ Սիամի միջև հանդիպումը: Չնայած այն հանգամանքին, որ Վաշինգտոնը պաշտոնապես հայտարարել էր, թե կապ չունի և առհասարակ դեմ է այդ հանդիպմանը, քանի որ ԱՄՆ-ն «Համասը» համարում է ահաբեկչական կազմակերպություն, բայց և այնպես այդ հանդիպումը չափազանց կարևոր էր: Հանդիպման ընթացքում քննարկվեցին Գազայում տիրող իրավիճակի վերաբերյալ մի շարք հարցեր⁵: Կարելի է փաստել, որ հակառակ պաշտոնապես շրջանառվող բոլոր պնդումներին, այնուամենայնիվ, Վաշինգտոնը «Համասը» ընկալում է որպես տարածաշրջանի ռազմաքաղաքական գործոն:

Արդեն հունիսի 19-ին Եգիպտոսի հետախուզության պետ

⁴ Սինայի թերակղզին բնակեցված է նաև մի քանի տասնյակ բեդուինական ցեղերով, որոնք մաքսանենգության և այլ իրավախախտումների հետևանքով ենթարկվում են եգիպտական իշխանությունների կողմից իրականացվող պատժամիջոցների: Ուշագրավ է նաև այն հանգամանքը, որ տվյալ բեդուինական ցեղերը ապրում են իրենց ավանդական ցեղային օրենքներով և հաճախ չեն ընդունում եգիպտական իրավական համակարգի օրենքները: Տվյալ դեպքում բեդուինների նշված հարձակումը իրականացվել էր եգիպտական բանտից իրենց երկու ցեղակիցներին ազատ արձակելու նպատակով: 2004 թ. և 2006 թ. Սինայի բեդուինները իրականացրել էին երկու ահաբեկչություն, որից հետո եգիպտական իշխանությունները ուժ գործադրեցին վերջիններիս նկատմամբ:

⁵ Ուշագրավ է այն հանգամանքը, որ ամերիկյան կողմը հետամուտ էր լինում նաև Սինայի և Գազայի միջև անցակետի հսկողությանը, և այդ նպատակով հունիսի 16-ին Ռաֆահ ժամանեցին 16 ամերիկյան զինվորականներ, որոնք եգիպտացի սահմանապահներին պետք է սովորեցնեին, թե ինչպես պետք է աշխատել գաղտնի թունելները բացահայտող նորագույն տեխնիկայով:

Օմար Սուլեյմանի միջնորդությամբ «Համասի» և Իսրայելի միջև 6-ամսյա ժամկետով ստորագրվեց զինադադարի վերաբերյալ համաձայնագիր: Կահիրեի դիրքորոշումը «Համաս»-Իսրայել անմիջական բանակցություններ սկսելու հարցում չափազանց կարևոր էր, քանի որ Թեյ Ավիվը երկար ժամանակ հրաժարվում էր անմիջականորեն «Համասի» հետ բանակցելուց: Համաձայնագրի ստորագրմանը դրական արձագանքեց նաև Սիրիան, որի տարածքում ապաստան էր գտել «Համասի» քաղբյուրոյի ղեկավար Խալեդ Մաշալը: 6-ամսյա զինադադարի պայմաններից էր նաև Եգիպտոսի ստանձնած պարտավորությունը՝ միջնորդելու իսրայելական բանակի կապրալ Շալիդ Գիլադի փոխանակումն կազմակերպելու գործում, որը, ինչպես հայտնի է, 2006 թ. հունիսին գերեվարվել էր «Համասի» մարտիկների կողմից⁶: Հունիսի 16-ին Եգիպտոսը բացեց Ռաֆահ անցակետը, որպեսզի եգիպտական կողմում մնացած Գազայի բնակիչները կարողանան վերադառնալ հետ:

2008 թ. նոյեմբերի 9-ին Շարմ էլ Շեյխում կայացավ պաղեստինյան հարցի կարգավորման նպատակով կազմավորված «մերձավորարևելյան քառյակի»՝ ի դեմս Ռուսաստանի Դաշնության, ԱՄՆ-ի, ՄԱԿ-ի և Եվրամիության ներկայացուցիչների հանդիպումը: Նշված հանդիպումը ըստ էության հանդիսանում էր մի կողմից 2007 թ. նոյեմբերի 27-ին Անապոլիսում (ԱՄՆ) «մերձավորարևելյան քառյակի» և մյուս կողմից՝ «Ֆաթհի» ու Իսրայելի միջև ձեռք բերված պայմանավորվածությունների արդյունքը⁷: Ուշագրավ է այն հանգամանքը, որ Անապոլիսում սկսված բանակցություններին «Համասը» չէր հրավիրվել: Շարմ էլ Շեյխում կայացած հանդիպման ընթացքում եգիպտական կողմը առաջ քաշեց «Համասի» և «Ֆաթհի» հաշտեցման մի քանի

⁶ Շալիդ Գիլադին վերադարձնելու դիմաց «Համասը» պահանջում է ազատ արձակել բանտարկված 450 պաղեստինցիների, որոնցից շատերը մեղադրվում էին Իսրայելի տարածքում ահաբեկչություն իրականացնելու մեջ, և որոնց էլ Իսրայելը հրաժարվում է ազատ արձակել:

⁷ Անապոլիսում կայացած հանդիպման մասին մանրամասն տե՛ս Ա. Գ. Майко, Международная конференция в Анаполисе по мирному ближневосточному урегулированию. Некоторые итоги для Египта, <http://www.iimes.ru/rus/stat/2007/01-12-07c.htm> Հարկ է նշել, որ Անապոլիսում կայացած հանդիպումը կարևոր էր նաև Եգիպտոսի համար, քանի որ վերջինս ձգտում էր հնարավորինս շուտ հաշտեցնել «Համասին» և «Ֆաթհին», որը կնպաստեր նաև Իսրայելի հետ որոշակի համաձայնեցման ձեռքբերմանը: Այս ամենը հարաբերական կայունություն կապահովեր Սինային սահմանակից Գազայում և մասնավորապես Ռաֆահ անցակետում, որի հսկողությունը դրված է եգիպտական սահմանապահ ուժերի վրա:

սկզբունքներ⁸, որոնք ենթադրում էին. 1) կազմավորել պաղեստինյան ինքնավարությունում «ազգային համաձայնեցման» կառավարություն, 2) նախաձեռնել Պաղեստինում խորհրդարանական և նախագահական նոր ընտրությունների անցկացում, 3) սկսել պաղեստինյան հատուկ ծառայությունների վերակազմավորման գործընթացը⁹: Եգիպտոսի առաջարկած հաշտեցման սկզբունքները մերժվեցին «Համասի» կողմից, որը պնդում էր այն հանգամանքին, որ «Համասը» արդեն օրինական հաղթանակ է ձեռք բերել Պաղեստինում 2006 թ. անցկացված խորհրդարանական ընտրություններին: Բանակցություններին մասնակից «Ֆաթհի» ներկայացուցիչ Աբու Ռուֆեյնը մեղադրեց «Համասին» «խաղաղ բանակցությունների տապալման և պաղեստինցիների շարքերը կրկին պառակտելու մեջ»¹⁰: Հանդիպման մասնակից ԱՄՆ պետքարտուղար Ք. Ռայսը հայտարարեց, որ «Համասի» և «Ֆաթհի» միջև առկա լուրջ տարաձայնությունները փակուղի են տանում պաղեստինյան հարցի խաղաղ կարգավորման գործընթացը¹¹:

Շարմ էլ Շեյխում կայացած բանակցությունների անարդյունավետության, ինչպես նաև Գազայից իսրայելական տարածքների հրթիռակոծության ակտիվացման արդյունքում Իսրայելը նախաձեռնեց «Համասին» ռազմաքաղաքական ճնշման և մեկուսացման ենթարկելու գործընթացը:

2008 թ. դեկտեմբերի 27-ին իսրայելական զինված ուժերը սկսեցին «Թափվող» արճիճ¹² ռազմական գործողությունը, որը միտ-

⁸ Եգիպտոսի կողմից առաջադրվող պաղեստինյան հարցի խաղաղ կարգավորման, ինչպես նաև «Ֆաթհի» և «Համասի» հաշտեցման նախաձեռնությունների իրականացումը դրված էր Եգիպտոսի հետախուզական ծառայության տնօրեն Օմար Սուլեյմանի պատասխանատվության տակ:

⁹ «Համասի» ներկայացուցիչ Ֆաուզի Բարիումի փոխանցմամբ վերջին շրջանում Մահմուդ Աբբասի կարքադրությամբ Հորդանան գետի արևմտյան ափին «Համասի» տասնյակ հարյուրավոր անդամներ են ձերբակալվել: Հիշեցնենք, որ պաղեստինյան երկու հզոր ռազմաքաղաքական ուժերի «Ֆաթհի» և «Համասի» միջև բացահայտ հակամարտությունը սկսվեց այն բանից հետո, երբ 2007 թ. հունիսին իսլամիստները ուժի միջոցով Գազայում զավթեցին իշխանությունը, որից հետո «Ֆաթհի» ղեկավարության տակ մնաց միայն Հորդանան գետի արևմտյան ափը:

¹⁰ Palestinians, Israel Pledge to Continue Peace Talks in 2008, [www.china.org.cn / international/2008-11/10/content_16737493.htm](http://www.china.org.cn/international/2008-11/10/content_16737493.htm)

¹¹ The Israel-Palestinian Negotiations in 2008, <http://www.mfa.gov.il/MFA/Peace+Process/Guide+to+the+Peace+Process/Israel-Palestinian+Negotiations.htm>

¹² 22 օր տևողությամբ «Թափվող արճիճ» ռազմական գործողությունները սկսվեցին Իսրայելի և «Համասի» միջև 2007 թ. հունիսին ստորագրված զինադադարի ժամկետի ավարտից 8 օր անց՝ 2008 թ. դեկտեմբերի 27-ին: Իսրայելի ռազմական ուժերի (ՑԱՀԱԼ-ի) զեներալ Ալի Բենայահուն հայտարարեց, որ իսրայելական կողմը այդ գործողություններին պատրաստվել է 1,5

ված էր Գազայում պաղեստինյան «Համաս» շարժման ռազմաքաղաքական ենթակառույցների ոչնչացմանը և շարժման մարտիկների կողմից իսրայելական տարածքների ռմբակոծությունների կանխարգելմանը: 2001–2008 թթ. ընթացքում Գազային սահմանամերձ իսրայելական տարածքները պարբերաբար ռմբակոծվում էին Գազայի գոտում գտնվող պաղեստինյան տարբեր ռազմական կառույցների, այդ թվում նաև «Համասի» կողմից:

2008 թ. դեկտեմբերի 25–ին «Ալ–Արաբիա» հեռուստաալիքին տված հարցազրույցում Իսրայելի վարչապետ Էհուդ Օլմերտը նշեց, որ եթե «Համասը» չդադարեցնի իսրայելական տարածքների ռմբակոծությունը, ապա Թել Ավիվը կձեռնարկի համապատասխան քայլեր պետության (Իսրայելի–Գ.Գ.) անվտանգությունն ապահովելու համար¹³: Ռազմական գործողությունների սկսվելու հաջորդ օրը «Համասի» քաղբյուրոյի ղեկավար Խալեդ Մաշալը կոչ արեց Հորդանան գետի արևմտյան ափի բնակիչներին Իսրայելի դեմ սկսելու երրորդ ինթիֆադան¹⁴ և սատարելու Գազայում գտնվող իրենց պաղեստինցի եղբայրներին¹⁵:

Դեկտեմբերի 27–ին Ռուսաստանի Դաշնության արտաքին

տարի: «Թափվող արճիճ» ռազմական գործողություններին մասնակցում էր իսրայելական 10.000 զինվորական: Rabbani M., Birt Pangs of a New Palestine, January 7, 2009, <http://www.merip.org/mero/mero010709>

Ուշագրավ է այն փաստը, որ ռազմական գործողություններից առաջ իսրայելական ռազմակայաններից մեկում պատրաստվել էր Գազայի գոտու մակետը, որով վարժվում էին իսրայելական զորքերը: Zuhur Sh., Gaza, Israel, Hamas and the Lost Calm of Operation Cast Lead, Middle East Policy Council, Vol. XVI, Summer 2009 N 2, p. 12. Համաձայն որոշ տեղեկությունների, «Թափվող արճիճ» ռազմական գործողությունների նախօրեին «Համասը» Գազայում կենտրոնացրել էր 20.000 մարտիկների, որոնք գտնվում էին Ահմեդ Զաբարիի հրամանատարության ներքո:

¹³ «Համասի» ռմբակոծությունների արդյունքում հիմնականում տուժում էին Սղերոտ և Աշքելոն քաղաքները:

¹⁴ Cast Lead in the Foundry, December 31, 2009 <http://merip.org/mero/mero123108>

¹⁵ Պաղեստինի ժողովուրդը արդեն վերապրել է երկու ինթիֆադա. առաջինը սկսվել է 1987 թ. դեկտեմբերին և տևեց 6 տարի՝ մինչև 1993 թ.՝ ավարտվելով պաղեստինաիսրայելական համաձայնագրի ստորագրմամբ՝ Գազայում և արևմտյան ափին պաղեստինյան ազգային վարչակազմի ստեղծման վերաբերյալ: Տարբեր տվյալների համաձայն՝ առաջին ինթիֆադայի ժամանակ զոհվել է 1200 պաղեստինցի և 170 իսրայելցի: Երկրորդ ինթիֆադան սկսվեց 2000 թ. սեպտեմբերին, որի պատճառը դարձավ «Լիքուդ»-ի աջ բլոկի ղեկավար Արիել Շարոնի այցելությունը Երուսաղեմի տաճարի Լացի պատ, որտեղ գտնվում է նաև արաբների սրբատեղի Ալ–Աքսա մզկիթը: Պաղեստինցիները Շարոնի այս քայլը ընկալեցին որպես սրբապղծություն: Երկրորդ ինթիֆադան ավարտվեց 2004 թ. նոյեմբերին Յասիր Արաֆաթի մահով, թեպետև պաշտոնապես ինթիֆադայի դադարեցման մասին հայտարարություն չէր արվել:

գործերի նախարարության ներկայացուցիչ Ա. Նեստերենկոն հայտարարեց, որ Մոսկվան կոչ է անում կողմերին անհապաղ դադարեցնելու ռազմական գործողությունները՝ Գազայի խաղաղ բնակչությանը կոտորածից զերծ պահելու համար¹⁶:

«Թափվող արճիճ» ռազմական գործողությունները կրկին ի հայտ բերեցին նաև միջարաբական հարաբերություններում առկա մրցակցությունը և Իսրայելի դեմ միասնական դիրքորոշում զբաղեցնելու անկարելիությունը: Այսպես՝ 2008 թ. դեկտեմբերի 31-ին Կահիրեում ավարտվեց Արաբական պետությունների լիգայի անդամ պետությունների արտաքին գործերի նախարարների արտահերթ հանդիպումը, որը, ինչպես և նախորդ նմանտախպ հանդիպումները, անարդյունք էր¹⁷: Իսրայելական ռազմական գործողությունները դատապարտելու փոխարեն հանդիպման մասնակիցները ընդունեցին այսպես կոչված «չորս առաջարկությունների» մասին պայմանավորվածությունը՝ 1. «հակամարտող կողմերը պետք է անհապաղ դադարեցնեն ռազմական գործողությունները»¹⁸, 2. կողմերը պետք է զինադադար ստորագրեն, 3. «Գազայի սահմանային հատվածում Եգիպտոսը և Իսրայելը պետք է բացեն հսկիչ անցակետերը, որոնց հսկողությունը պետք է իրականացվի նաև Եվրամիության հատուկ առաքելության ներկայացուցիչների մասնակցությամբ»¹⁹, 4. «բոլոր նշված կետերը իրականացնելուց հետո միայն պետք է մեկնարկեր միջպաղեստինյան բանակցությունները»²⁰: ԱՊԼ հանդիպման մասնակիցները միևնույն ժամանակ կոչ էին անում Մահմուդ Աբբասին համապատասխան միջոցներ ձեռնարկելու ՄԱԿ-ում կրակը դադարեցնելու վերաբերյալ որոշում ընդունելու նպատակով:

Հարկ է նշել, որ իսրայելական ռազմական գործողություններ

¹⁶ <http://www.iimes.ru/rus/stat/2009/04-01-09.htm>

¹⁷ Г. Косач, “Лига арабских государств: положение в Газе и вокруг нее”, <http://www.iimes.ru/rus/stat/2009/04-01-09.htm>

Հանդիպմանը մասնակցում էին արաբական բոլոր պետությունները՝ բացի Սոմալիից և Կոմորյան Կղզիների Հանրապետությունից: ԱՊԼ անդամ պետությունների արտաքին գործերի նախարարների այդ նիստը նախագահում էր Սաուդյան Արաբիան: Bahgat G., The Arab Peace Initiative: An Assessment, Middle East Council, Vol. XVI, Spring 2009, N 1, p 29.

¹⁸ Ուշագրավ է այն հանգամանքը, որ արաբական պետությունները կրակի դադարեցման մասին պահանջը հղել էին երկու կողմերին էլ հավասարաչափ ձևով:

¹⁹ Առաջին անգամ արաբական պետությունները առաջարկում էին միջազգայնացնել Գազայի սահմանին գտնվող անցակետերը:

²⁰ A. B. Meir, Negotiating an Israeli-Palestinian Breakthrough, Middle East Policy Council, Vol. XVI, Summer 2009 N 1, p. 23.

րի նկատմամբ արաբական երկների շարքում միայն Սիրիան էր, որը խիստ քննադատության ենթարկեց Իսրայելին և հայտարարեց, որ միակողմանի դադարեցնում է «ոչ անմիջական բանակացությունների» գործընթացը Իսրայելի հետ²¹։ Ինչ վերաբերում է տարածաշրջանի մյուս ուժերին, ապա Իրանը հայտարարեց, որ Իսրայելի ղեկավարությանը մարդկության դեմ հանցանքի համար հարկավոր է հանձնել Միջազգային դատարան։ Իրանի նախագահը նշեց նաև, որ սկսում է հումանիտար օգնություն մատակարարել «պաղեստինցի եղբայրներին», իսկ Իրանի պայքարող հոգևորականների խորհուրդը սկսեց կամզակերպել կամավորական ջոկատների զորահավաք՝ Գազա ուղարկելու համար, այն բանից հետո, երբ դրա մասին կոչ արեց այաթոլլա Ալի Խամենեին՝ նշելով, որ ողջ իսլամական աշխարհը պետք է դուսգա Իսրայելի դեմ պայքարի²²։ Ի զարմանս Իսրայելի՝ «Թափվող արծիճ» ռազմական գործողությունները դատապարտեց նաև Թուրքիան²³։ Սաուդյան Արաբիայի միապետը դիմեց ԱՄՆ-ը նախագահ Զ. Բուշին՝ խնդրելով միջամտել Գազայում ստեղծված իրավիճակի կարգավորման հարցին²⁴։ Ծոցի արաբական մյուս միապետությունները հստակ դիրքորոշում չհայտնեցին²⁵։

2009 թ. հունվարի 1-ին, ելույթ ունենալով Կահիրեում, ԱՊԼ գլխավոր քարտուղար Ամր Մուսան և սաուդական արքայազն Սաուդ Ալ-Ֆեյսալը հայտարարեցին, որ ԱՊԼ արտահերթ հանդիպմանը մասնակից արաբական պետությունները ճիշտ գնահատեցին Գազայում ստեղծված իրավիճակը և համապատասխան որոշում ընդունեցին²⁶։ 2008 թ. դեկտեմբերի 30-ին Մահմուդ Աբբասը մեկնեց Կահիրե Մութարաբի հետ Գազայում ստեղծված իրավիճակից ելք փնտրելու վերաբերյալ բանակցելու նպատակով²⁷։

Հարկ է նշել, որ ռազմական գործողություններին զուգընթաց Իսրայելը ձգտում էր նաև մեկուսացնելու «Համասին» քաղաքական դաշտում. Իսրայելը մասնավորապես փորձում էր ներագ-

²¹ В. Куделев, “Ситуация в Египте: январь 2009 г.”, <http://www.iimes.ru/rus/stat/2009/19-02-09.htm>

²² Նույն տեղում։

²³ Նույն տեղում։ Հարկ է նշել, որ իսրայելական ռազմական գործողությունների խիստ դատապարտությամբ հանդես եկավ նաև Վատիկանը։

²⁴ Սաուդյան Արաբիայի թագավոր Աբդել Ազիզ Ալ-Սաուդը հեռախոսազրույցի միջոցով խնդրել է Բուշին զբաղվել հարցի լուծմամբ։

²⁵ www.rian.ru/analytics

²⁶ Մանրամասն տե՛ս www.polpred.com

²⁷ <http://ru.euronews.net>

դել Եգիպտոսի դիրքորոշման վրա, որի միջնորդական գործունեությունը տվյալ հարցի կապակցությամբ քաջ հայտնի էր²⁸: Հավանաբար ելնելով այդ հանգամանքից՝ Իսրայելը մերժեց եգիպտաֆրանսիական համատեղ առաջին նախաձեռնությունը՝ իսրայելական զորքերի և «Համասի» մարտիկների միջև կրակի դադարեցման վերաբերյալ: Դիվանագիտական այս նախաձեռնությունը ենթադրում էր բանակցություններ սկսել հակամարտող կողմերի միջև Եգիպտոսի միջնորդությամբ:

Իսրայելական ռազմական գործողությունները դադարացնելու և զինադադար ստորագրելու նպատակով, ինչպես նաև միջպաղեստինյան բանակացություններ սկսելու ուղղությամբ ակտիվ դիվանագիտական գործունեություն ծավալեց Եգիպտոսի նախագահ Հոսնի Մուբարաքը: Եգիպտոսը 1990-ականների առաջին կեսից միակ գործուն արաբական ուժն էր, որը նախագահ Մուբարաքի կառուցողական և հավասարակշռված քաղաքականության արդյունքում կարողանում էր միջնորդել Իսրայելի և պաղեստինցիների միջև իրական քայլեր կատարելու ուղղությամբ:

Եգիպտոսի նախագահի իսրայելապաղեստինյան զինադադար ստորագրելու վերաբերյալ նախաձեռնությունը ստացավ «Մուբարաք²⁹–Սարկոզի³⁰ խաղաղ նախաձեռնություն» անվանումը:

Նախաձեռնությունը բաղկացած էր հետևյալ մի քանի առանցքային կետերից.

1. Պատերազմող կողմերը անհապաղ դադարեցնում են կրակը, որի ժամանակահատվածում Եգիպտոսը կողմերին նախապատրաստում է «նախաձեռնության երկրորդ փուլին»: Միևնույն ժամանակ Իսրայելը համաձայնվում է Գազա հումանիտար բեռների ներմուծմանը:

2. Մուբարաքի նախագահությամբ Կահիրեում նիստ է հրավիր-

²⁸ Cast Lead in the Foundry, December 31, 2009, <http://merip.org/mero/mero123108>

²⁹ Մուբարաքի կողմից առաջադրված զինադադարի նախագիծը սկզբից բաղկացած էր 4 կետից:

³⁰ ԱՄՆ–ի վարչակազմը ակտիվորեն քննադատում էր Ֆրանսիայի ղեկավարությանը «Համասի» հետ շփումների համար: Հետաքրքիրն այն էր, որ «Համասի» ներկայացուցիչների հետ հանդիպել էր նաև ԱՄՆ նախկին նախագահ Զիմմի Քարթերը, ինչպես նաև Անգլիայի նախկին վարչապետ Թոնի Բլեյերը: Ինչ վերաբերում է Ֆրանսիային, ապա արտաքին գործերի նախարար Քուշները ընդգծում էր, որ իր պետությունը Համասի հետ հարաբերություններ չունի, դրանք ընդամենը առնչություններ են, որոնք անհրաժեշտ են տարածաշրջանում խաղաղություն հաստատելու համար: Հարկ է նշել, որ ի տարբերություն Ֆրանսիայի՝ Գերմանիայի Դաշնությունը սկսված պատերազմական գործողությունների ողջ մեղավորությունը դրեց «Համասի» վրա:

վում, որին ներկա իսրայելցիները և պաղեստինցիները ձեռք են բերում մի շարք պայմանավորվածություններ, որոնք իրավունք չեն ունենա միակողմանի խախտելու: Այս նույն հանդիպմանը քննարկվում է նաև Գազա-Եգիպտոս սահմանի հսկողության ուժեղացման հարցը:

3. Մութարաքի նախաձեռնությամբ կազմակերպվում է պաղեստինյան բոլոր խմբավորումների ներկայացուցիչների հանդիպումը, որտեղ տեղում բոլորի կողմից կքննարկվեն «նախաձեռնության» առանցքային հիմնադրույթները³¹:

2009 թ. հունվարի 7-ին Իսրայելը և Պաղեստինի Ինքնավարության նախագահ Մահմուդ Աբբասը ողջունեցին եգիպտա-ֆրանսիական խախաղ նախաձեռնությունը, սակայն «Համասը» հայտարարեց, թե իր փորձագետները դեռ պետք է քննարկեն այդ կետերը, որից հետո միայն կհստակեցվի համապյան դիրքորոշումը տվյալ նախաձեռնության նկատմամբ³²:

Խոսելով Թեյ Ավիվ զինադադարի ձեռքբերման հարցում Մութարաքի դիրքորոշման մասին՝ պետք է նշել, որ արաբական աշխարհում այն միանշանակ չէր ընկալվում: Օրինակ՝ լոնդոնյան «Ալ-քուդս ալ-արաբի» արաբալեզու թերթը գրում էր, որ եգիպտական հետախուզությունը՝ ի դեմս նրա ղեկավար Օմար Սուլեյմանի, օգնել է Իսրայելին և ապատեղեկացրել է «Համասին» իսրայելական ռազմական ուժերի կողմից նախաձեռնվող հարձակման հարցում, որի հետևանքով «Համասի» ուժերը հանկարծակիի են եկել³³: «Համասը» իր հերթին մեղադրեց Եգիպտոսին դավաճանության մեջ, քանի որ վերջինս թույլ տվեց Իսրայելի արտագործնախարար Յիսի Լիվնիին, ելույթ ունենալով Կահիրեում, սպառնալ, որ Իսրայելը շուտով ռազմական հարձակում կնախաձեռնի «Համասի» դեմ: Ամմանում գործող իսլամական շարժ-

³¹ <http://korrespondent.net/world/702225>

³² Զինադադարի նախաձեռնությամբ հանդես եկավ նաև Լիբիայի նախագահ Մուամմար Կադդաֆին, ով առաջարկեց երկկողմ ձևով դադարեցնել կրակը, այնուհետև Գազայում տեղակայել միջազգային ուժեր՝ Գազայում իրավիճակը հսկելու և խաղաղ բնակչությանը պաշտպանելու նպատակով: Սակայն Կադդաֆիի նախաձեռնությունը լայն արձագանք չգտավ՝ ի տարբերություն Մութարաք-Սարկոզի նախաձեռնությանը, որը դրական արձագանք գտավ նաև ՄԱԿ-ում: Տե՛ս www.mideast.ru

Եգիպտական նախաձեռնությունը թե՛ իսրայելցիների և թե՛ մյուս կողմերի կողմից շատ ավելի էր կարևորվում, քան մյուս խաղաղ նախաձեռնությունները: Օրինակ՝ 2009 թ. դեկտեմբերի 30-ին Իսրայելը մերժեց Ֆրանսիայի՝ 48 ժամանոց զինադադար ստորագրելու նախաձեռնությունը: Տե՛ս՝ www.mideast.ru

³³ «Ալ-քուդս ալ-արաբի» 02.01.2009.

ման ներկայացուցիչներից Ալ-Բալադը ռադիոյով ելույթներից մեկի ժամանակ, նշեց որ Գազայում կատարվողի համար մեղավոր են չարիքի առանցքի պետությունները, որոնց մեջ մտնում են Եգիպտոսը, Իսրայելը, ինչպես նաև Պաղեստինյան ինքնավարության «Ֆաթիդ»: Եգիպտոսին մեղադրում էին նաև Գազայից վիրավորված պաղեստինցիներին եգիպտական սահման տեղափոխվելու թույլտվություն չտալու մեջ³⁴:

Եգիպտոսի ԱԳ նախարար Աբու Ալ-Ղեյթը, խոսելով իր պետության դիրքորոշման մասին, նշեց, որ Եգիպտոսը դեռ չի կարող բացել Ռաֆահ անցակետը: Դա կնշանակեր, որ իրենք ճանաչում են «Համասի» ռազմական ներկայացուցչությունը, ինչը կխարխլի Մահմուդ Աբբասի լեգիտիմությունը, և իրենց համագործակցությունը «Համասի» հետ վերջնականապես կպառակտի պաղեստինյան հասարակությունը: Մինչդեռ եգիպտական կողմը ջանում է պահպանել պաղեստինյան միասնությունը և թույլ չտալ երկփեղկվածության խորացում, Իսրայելը առաջարկում էր, որ այսպես կոչված «Ֆիլադելֆյան միջանցքը»³⁵ հսկվի եգիպտամերիկագերմանական փորձագետների կողմից, ինչը կտրակա՛նապես մերժվեց եգիպտական կողմից:

Անտեսելով հակամարտության շուրջ ընթացող խաղաղ նախաձեռնությունները՝ իսրայելական ռազմական ուժերը ձեռնամուխ եղան «Թափվող արճիճ» ռազմական գործողությունների ծրագրի հաջորդ փուլի իրականացմանը:

Անարդյունք եղավ հունվարի 2-ին Եգիպտոսի ԱԳ նախարար Աբու Ալ-Ղեյթի Ցիփի Լիվնիի ներկայացրած պահանջը՝ Գազայում ռազմական գործողությունների երկրորդ փուլը սկսելու իսրայելական կողմի մտադրությունը կանխելու մասին³⁶:

Հունվարի 3-ին սկսվեց «Թափվող արճիճ» ռազմական գործողությունների երկրորդ՝ «ցամաքային» փուլը³⁷:

³⁴ Նույն տեղում:

³⁵ «Ֆիլադելֆյան միջանցքը» 14 կմ երկարությամբ Գազայի և Եգիպտոսի միջև սահմանի մի հատվածն է:

³⁶ В. Куделев, “Ситуация в Египте: январь 2009 г.”, <http://www.iimes.ru/rus/stat/2009/19-02-09.htm>

³⁷ Իսրայելական գրոհը ընթացավ 5 ուղղությամբ՝ Բեյթ-Խանուն, Բեյթ-Լահիա և Զաբալիա, Ռաֆահ և Գազա քաղաքների ուղղությամբ: Գազայում Համասի զորքերի հրամանատար Ահմեդ Զաբարին Գազայի գոտին բաժանեց 3 շրջանի՝ 1. Հյուսիսային՝ հրամանատարը Ահմեդ Ռանտուր, 2. Կենտրոնական՝ Այման Նուֆալ, 3. Հարավային՝ Մահմեդ Աբու Շիմալախ: Իսրայելական հատուկ նշանակության ուժերը աշխատում էին ոչնչացնել նաև «Համասի» ղեկավար մարմիններին: Օրինակ՝ հունվարի 1-ին իսրայելական ռմբակոծությունների արդյունքում սպանվեց Համասի շահիդների այսպես կոչված «հոգևոր առաջ-

Իսրայելական բանակի կողմից սկսված ցամաքային գործողությունները կանխելու նպատակով Մուբարաքը հունվարի 5-ին Շարմ էլ Շեյխում շտապ հանդիպում կազմակերպեց եվրոպական «եռյակի»³⁸ հետ Նիկոլա Սարկոզիի գլխավորությամբ, ինչպես նաև առանձին հանդիպումներ «Համասի» ներակայացուցիչների հետ՝ առաջարկելով նրանց գնալ փոխզիջման և դադարեցնել կրակը³⁹։ Պետք է նշել, որ պաշտոնական Եգիպտոսի դիրքորոշումը Գազայի դեմ ընթացող ռազմական գործողությունների նկատմամբ «Մուսուլման եղբայրներ» կրոնաքաղաքական շարժումը բացասական էր գնահատում, քանի որ վերջիններս պահանջում էին ռազմական աջակցություն ցուցաբերել «Համասին»։ Դեկտեմբերի 27-ից մինչև հունվարի 7-ը եգիպտական ոստիկանության կողմից ձերբակալվեցին այդ շարժման ավելի քան 1000 ակտիվիստներ⁴⁰։

2009 թ. հունվարի 8-ին ՄԱԿ-ի ԱԽ-ն ընդունեց Գազային գոտում կրակը դադարեցնելու մասին թիվ 1860 բանաձևը⁴¹, որը չընդունվեց ոչ «Համասի» և ոչ էլ Իսրայելի կողմից։ Համաձայն նշված բանաձևի՝ կողմերից պահանջում էին անհապաղ դադարեցնել կրակը, որից հետո Իսրայելը դուրս կբերեր զորքերը Գազայի գոտուց։ Վերը նշված բանաձևի ընդունման ժամանակ ԱՄՆ-ն ձեռնպահ մնաց⁴²։ 2009 թ. հունվարի 14-ին ՄԱԿ-ի գլխավոր քարտուղար Բան Կի-մուն Կահիրեում հանդիպեց Հոսնի Մուբարաքի, Եգիպտոսի արտաքին գործերի նախարար Ահմեդ Աբու Ալ-Դեյթի և ԱՊԼ-ի գլխավոր քարտուղար Ամր Մուսայի հետ։ Բան Կի-մունը նշեց, որ իր այցի հիմնական նպատակն է հասնել երկկողմ կրակի դադարեցմանը և ակտիվացնել հումանիտար օգնության տրամադրման գործընթացը⁴³ Գազայի գոտում։ Կահիրեում քննարկ-

ներդրել» և «Համասի» պաշտոնացանկում երրորդ տեղը զբաղեցնող Նիզար Բայանը։

³⁸ «Եվրոպական եռյակի» մեջ մտնում են Ֆրանսիան, Գերմանիան և Մեծ Բրիտանիան։

³⁹ В. Куделев, «Ситуация в Египте: январь 2009 г.», <http://www.iimes.ru/rus/stat/2009/19-02-09.htm>

⁴⁰ Նույն տեղում։

⁴¹ Տվյալ բանաձևի ամբողջական տեքստը տես S/RES/1860, Distr.: General 8 January 2009: Հարկ է նշել, որ պաղեստինյան կողմը իսրայելցիներին մեղադրում էր «ֆուֆորային ռումբերի» օգտագործման մեջ և նաև, որ նրանց ռմբակոծություններին ենթարկվում են նաև կարմիր խաչի մեքենաները, միջազգային մարդասիրական կազմակերպությունների ներկայացուցչությունները և այլն։

⁴² Նույն տեղում։

⁴³ ՄԱԿ-ի գլխավոր քարտուղարը պետք է այցելեր նաև Ամման՝ թագավոր Աբդալլահի, այնուհետև Թել Ավիվ և Երուսաղեմ Ֆիփի Լիվնիի, Էհուդ Բարաքի

վեց նաև Գազայի և Եգիպտոսի սահմանին գտնվող անցակետերի և մասնավորապես Ռաֆահ անցակետի բացման և պաղեստինցիների միջև համերաշխության ձեռքբերմանը վերաբերյալ մի շարք առանցքային հարցեր: Բան Կի-մուն կոչ արեց նաև տարածաշրջանային ազդեցիք առաջնորդներին ջանքեր գործադրելու կրակը դադարեցնելու համար և նպաստելու ՄԱԿ-ի ԱԽ թիվ 1860 բանաձևի կատարմանը⁴⁴: Անտեսելով ՄԱԿ-ի ԱԽ 1860 բանաձևը, ինչպես նաև հակամարտության շուրջ ընթացող խաղաղ նախաձեռնությունները՝ իսրայելական զորքերը հունվարի 10-ին սկսեցին առաջխաղացումը դեպի Գազայի խորքը:

Կարելի է կարծել, որ ստեղծված իրավիճակը Եգիպտոսի համար իրականում բավականին բարդ էր: Հարկ է նշել, որ այդ առումով Եգիպտոսի համար «ամենամեծ գլխացավը կլիներ», եթե նա ստանձներ Գազայի գոտում բնակվող 1,5 մլն պաղեստինցիներին իրապես սատարելու դերակատարությունը, ինչը նպաստավոր կլիներ երևի թե միայն Իսրայելի համար: Սրանով էր նաև բացատրվում հավանաբար այն հանգամանքը, որ Կահիրեն ձգտում էր հնարավորինս շուտ դադարեցնելու Գազայի գոտու նկատմամբ ծավալված գործողությունները և կարգավորելու Գազայում ստեղծված իրավիճակը: Գազայում ստեղծված իրավիճակի շուրջ Մութարաբի հետ բանակցելու նապատակով հունվարի 7-ին Կահիրե ժամանեց իսրայելական հատուկ բանագնաց Ամոս Գիլադը: Հունվարի 10-ին Կահիրե ժամանեցին նաև «Համասի» ներկայացուցիչները: «Համասը» ակնկալվող զինադադարի վերաբերյալ բանակցություններում կարևորում էր հետևյալը՝ 1. «երկու պետություն-երկու ժողովրդի համար» սկզբունքը, 2. Իսրայելական անձնագրերից պետք է հանվի «հրեական պետություն» բառերը՝ դրանով իսկ ընդգծելով Իսրայելի «մուլտիպետություն» լինելու հանգամանքը⁴⁵: Նույն օրը սկսվեցին պաղեստինաեգիպտական բանակցությունները⁴⁶: Իսրայելի հատուկ բանագնաց Գիլադի առջև դրված էր երկու խնդիր՝ 1. մեկուսացնել և վնասազերծել Գազայի սպառնալիքը Իսրայելի համար և 2. թույլ չտալ «Հա-

և վարչապետ Էհուդ Օլմերտի հետ հանդիպելու նպատակով: Ռամալլահում նա պետք է հանդիպեր Պաղեստինի վարչակազմի վարչապետ Սալամ Ֆայադի և նախագահ Մահմուդ Աբբասի հետ, ինչպես նաև Համասի այն ներկայացուցիչների հետ, որոնք ճանաչում ունեն:

⁴⁴ [http://www.unic.ru/bill/S/Res/1860\(2009\)](http://www.unic.ru/bill/S/Res/1860(2009))

⁴⁵ Give Up on the Two-State Solution? <http://www.danielpipes.org/blog/2009/01/give-up-on-the-two-state-solution>; Кирсанов Е., Хаммас в ожидании, <http://www.iimes.ru/rus/stat/2009/25-09-09a.htm>

⁴⁶ Give Up on the Two-State Solution?, նշվ.աշխ.:

մասի» ենթակառույցների վերականգնումը⁴⁷: Միևնույն ժամանակ Թել Ավիվը համոզմունք էր հայտնում, որ տվյալ հակամարտությունում իր մեղքի բաժինն ունի նաև Եգիպտոսը: Քնեսսերի պաշտպանության և ահաբեկչության դեմ պայքարի կոմիտեի ղեկավար Մ. Բ. Յուվալ Շթայնիցը ԱՄՆ-ի սենատին ուղղված իր նամակում նշում էր, որ Համասի և այլ խմբավորումների կողմից իսրայելական տարածքի ռմբակոծությունների համար մեղավոր է նաև Եգիպտոսը, որը անհրաժեշտ միջոցներ չի ձեռնարկում կանխելու համար զենքի փոխադրումները Գազա: Ելնելով այդ ամենից՝ Եգիպտոսին չի կարելի համարել խաղության գործընթացի մասնակից գործոն: Շտայնիցը նշում է, որ իրենց ունեցած տեղեկությունների համաձայն՝ Եգիպտական տարածքից մի քանի ամիսների ընթացքում Գազա են տեղափոխվել շուրջ 20000 ինքնաձիք, 100 տոննա պայթուցիկ, հրթիռներ և այլն: Շթայնիցը առաջարկում է ԱՄՆ-ի սենատին սառեցնել Եգիպտոսին յուրաքանչյուր տարի տրամադրվող ֆինանսական օգնությունը, մինչև որ վերջինս չկանխի «Համասին» տրամադրվող սպառազինության գործընթացը⁴⁸:

Ուշագրավ է այն հանգամանքը, որ սկսված բանակցություններին մասնակցում էին «Համասի» երկու պատմիրակություն՝ Գազայից և Դամասկոսից: Բանակցություններին Եգիպտական կողմը գլխավորում էր Օմար Սուլեյմանը⁴⁹:

Հետաքրքրաշարժ է նաև այն հանգամանքը, որ 2009 թ. հունվարին Դամասկոս էին ժամանել Իրանի մեջլիսի նախագահ Ալի Լարիջանին և Իրանի հատուկ ծառայությունների ներկայացուցիչ Սաիդ Ջալիլը «Համասի» քաղբյուրոյի ղեկավար Խալեդ Մաշալի հետ բանակցելու նպատակով: Իրանական բանագնացները «հորդորեցին» Մաշալին չստորագրել Իսրայելի հետ զինադադար, հակառակ դեպքում «Համասը» կկորցնի «իրանական աջակցությունը»⁵⁰: Հարկ է նշել, որ Իրան-«Հիզբալլահ»-«Համաս» եռյակը ճնշում իրականացնելու փորձեր կատարում էր նաև Եգիպտոսի նկատմամբ՝ կապված Ռաֆաիի բացման հետ. մասնավորապես «Հիզբալլահի» առաջնորդ Հասան Նասրալլահը արաբական հեռուստաալիքներով կոչ արեց Եգիպտացիներ-

⁴⁷ Հարկ է նշել, որ Իսրայելի բոլոր կուսակցությունները, այդ թվում և ընդդիմադիր՝ բացի «երեց» և «Խադաշ» կուսակցություններից, կողմ հանդես եկան «Համասի» դեմ ռազմական գործողություններ սկսելու կապակցությամբ:

⁴⁸ Meir A. B., նշվ. աշխ., էջ 25:

⁴⁹ В. Куделев, "Ситуация в Египте: январь 2009 г.", www.iimes.ru/rus/stat/2009/19-02-09.htm

⁵⁰ The Jerusalem Post 12.01.2009.

րին «միլիոններով» դուրս գալու փողոց և ստիպելու եգիպտական իշխանություններին բացել Գազայի հետ սահմանը⁵¹:

Ստանձնելով պաղեստինախորայելական զինադադարի ստորագրման գործընթացը առաջնորդելու դերակատարությունը՝ Կահիրեն միևնույն ժամանակ թույլ չէր տալիս որևէ արաբական խաղաղ այլ նախաձեռնության առաջադրմանը: Ի պատասխան շարունակվող իսրայելական ռազմական գործողությունների՝ Եգիպտոսի նախագահը Իսրայելին հայտնեց, որ եթե Թել Ավիվը շարունակի չհամաձայնվել «Համասի» հետ զինադադար կնքելու առաջարկին, ապա Եգիպտոսը կբացի Ռաֆահ անցակետը⁵²: Մութարաբը դատապարտեց նաև եվրոպական ռազմանավերի օգտագործմամբ Գազայի ծովային շրջափակման Իսրայելի մտադրությունը⁵³:

Եգիպտոսը շարունակում էր մնալ մերձավորարևելյան հակամարտության կարգավորման ուղղությամբ իրական քայլեր ձեռնարկող կարևորագույն և հաճախ նույնիսկ միակ արաբական պետությունը, որի նախաձեռնությունները հասանելի էին թե՛ «Համասին» և թե՛ Իսրայելին⁵⁴: Եգիպտոսի նախագահը Իսրայելը դատապարտող բազմաթիվ ելույթներով հանդես եկավ՝ միևնույն ժամանակ քննադատելով նաև «Համասը», նշելով, որ «Համասը» ինքը հնարավորություն տվեց Իսրայելին նման գործողություններ սկսելու, ավելացնելով, որ «Համասը» վերածվել է Իրանի կամակատարի, այլ ոչ պաղեստինցի արաբների շահերը պաշտպանողի⁵⁵:

2009 թ. հունվարի 16-ին Դոհայում կայացավ ԱՊԼ անդամ պետությունների վեհաժողովը, որտեղ Սիրիայի նախագահ Բաշար Ալ-Ասադը և «Համասի» քաղբյուրոյի ղեկավար Խալեդ Մաշալը առաջարկեցին դատապարտել Իսրայելին և դադարեցնել վերջինիս հետ շփումները: Սակայն այդ առաջարկին դրական արձագանքեց միայն Քատարը և Մավրիտանիան⁵⁶:

⁵¹ В. Куделев, “Ситуация в Египте: январь 2009 г.”, <http://www.iimes.ru/rus/stat/2009/19-02-09.htm>

⁵² <http://easttime.ru/>

⁵³ <http://cursorinfo.co.il>

⁵⁴ В. Куделев, “Ситуация в Египте: январь 2009 г.”, <http://www.iimes.ru/rus/stat/2009/19-02-09.htm>

⁵⁵ Sh. Zuhur, նշվ. աշխ., էջ 14:

⁵⁶ ԱՊԼ գազաթնաժողովում Սիրիան և «Համասը» պահանջում էին Իսրայելին խիստ դատապարտող որոշում ընդունել և դադարեցնել նրա հետ բոլոր տեսակի հարաբերությունները: Սակայն հավաքվածները չկարողացան մի շարք պատճառների հետևանքով գալ ընդհանուր հայտարարի: Տե՛ս <http://easttime.ru/>

2009 թ. հունվարի 17-ին ՄԱԿ-ի ԱԽ-ի արտահերթ նիստում Գազայի գոտում կրակը դադարեցնելու վերաբերյալ ընդունվեց թիվ 1864 բանաձևը⁵⁷: Նույն օրը երեկոյան իսրայելական նախարարների խորհուրդը ընդունեց որոշում Գազայում կրակը դադարեցնելու մասին⁵⁸: Մեկ օր անց այդ մասին արտահայտվեց նաև պաղեստինյան կողմը: Արդեն 2009 թ. հունվարի 20-ի դրությամբ Գազայի գոտուց դուրս էին բերվել ՑԱՀԱԼ-ի բոլոր ստորաբաժանումները, սակայն հարկ է նշել, որ կրակը դադարեցնելու մասին որոշումից հետո դեռ հինգ օր էլ պաղեստինյան կողմը շարունակում էր հրթիռակոծել Գազային սահմանամերձ իսրայելական տարածքները: Ռազմական գործողությունների արդյունքում իսրայելական զինված ուժերը կարողացան ոչնչացնել Գազայում տեղակայված «Համասի» ենթակառույցների մեծ մասը: Եգիպտոսի և Իսրայելի միջև որոշում կայացվեց փոխելու Ռաֆահի շրջանում ոստիկանական ուժերը բանակային զորքերով՝ միևնույն ժամանակ ավելացնելով նաև նրանց թվաքանակը:

Իսրայելական «Թափվող արճիճ» ռազմական գործողությունները պաշտոնապես ավարտվեցին 2009 թ. հունվարի 18-ին⁵⁹: Կրակը դադարեցնելու մասին հայտարարությունից հետո Իսրայելի վարչապետ Էհուդ Օլմերտը հայտարարեց, որ իսրայելական զինված ուժերը կատարեցին իրենց առջև դրված բոլոր խնդիրները⁶⁰: Վարչապետը ցավակցություն հայտնեց Գազայում զոհված խաղաղ բնակչության հարազատներին՝ նշելով, որ իսրայելական զորքերի թիրախը եղել է «Համասը», այլ ոչ խաղաղ բնակչությունը⁶¹:

2009 թ. հունվարի 12-ին ՄԱԿ-ի Մարդու իրավունքների խորհուրդը Գազայում հանցագործությունների բացահայտման նպատակով հանձնաժողովի ստեղծման վերաբերյալ ընդունեց S-9/1 բանաձևը: Հանձնաժողովի նախագահ ընտրվեց ազգությամբ հրեա Ռիչարդ Գլադստոնը: Գլադստոնի հանձնաժողովը խիստ դատապարտեց ինչպես իսրայելական, այնպես էլ համասականների բռնարարքները⁶²:

⁵⁷ Ամբողջական տեքստը տես www.un.org/SC/Resolution/2009/January17

⁵⁸ Իրականում մինչև հունվարի 21-ը դեռ երկուստեք շարունակվում էին տարերային հրթիռահարումները:

⁵⁹ www.newsru.com/world/18jan2009/hamasizr.html

⁶⁰ A. B. Meir, նշվ. աշխ., էջ 26:

⁶¹ Նույն տեղում:

⁶² Ըստ որոշ տեղեկությունների՝ պատերազմական գործողությունների ժամանակ «Համասի» ներկայացուցիչների կողմից սպանվեցին «Ֆաթիխ» 16 ներկայացուցիչներ, և 80-ը մարմնական ծանր վնասվածքներ ստացան: Israeli's

2009 թ. հունվարի 18-ին Մարդու իրավունքների պաշտպանության «Amnesty Internationale» կազմակերպությունը հանդես եկավ Իսրայելի դատապարտությամբ՝ մեղադրելով նրան ֆոսֆորային ռումբերի օգտագործման և Գազայի գոտում հումանիտար ճգնաժամի առաջացման մեջ⁶³:

Իրսայելի կողմից կրակի դադարեցման մասին որոշումը ողջունեց ԱՄՆ-ն⁶⁴: ԱՄՆ-ի պետքարտուղար Քոնդոլիզա Ռայսը նշեց, որ կրակի դադարեցման գործում մեծ է Եգիպտոսի ներդրումը, ինչը շատ բարձր է գնահատում ԱՄՆ-ն⁶⁵: Միևնույն ժամանակ Իսրայելը և ԱՄՆ ստորագրեցին «Համասի» հետագա զինումն արգելող միջոցառումների վերաբերյալ» համաձայնագիրը⁶⁶: Ուշագրավ է այն հանգամանքը, որ ԱՄՆ-ն դեռ հունվարի 3-ին հայտարարեց չդադարեցնել «Համասի» դեմ ռազմական գործողությունները, և անել հնարավորը այն («Համասը» Գ. Գ.) գլխատելու համար⁶⁷:

2009 թ. հունվարի վերջին «Համասի» ներկայացուցիչ Ֆաուզի Բարխումը հայտարարեց, որ «Համասը» պատրաստ է Իսրայելի հետ ստորագրելու զինադադար մեկ տարի ժամկետով, սակայն, եթե բացվեն սահմանները և Իսրայելը հանի Գազայի գոտու շրջափակումը: Բարխումը չէր բացառում, որ զինադադարը կարող է ստորագրվել նաև մեկ ու կես տարով, ինչպես որ դա առաջարկում էր Եգիպտոսի նախագահ Հոսնի Մուբարաքը⁶⁸: «Թափվող արճիճ» իսրայելական ռազմական գործողությունների արդյունքում, ըստ պաղեստինյան աղբյուրների, զոհվեց 1314 մարդ, որոնցից 412-ը՝ երեխա, 110-ը՝ կին, 48-ը՝ «Համասի» մարտիկ և մնացածը՝ քաղաքացիականներ: Վիրավորվեցին 5300 մարդ՝ ներառյալ 1855 երեխա և 795 կին⁶⁹: Համաձայն իսրայելական տվյալների՝ զոհվածների թիվը կազմում էր 1160 մարդ, որոնցից 750-ը «Համասի» մարտիկներն էին⁷⁰: Իսրայելական կողմը

Strategic Incompetence in Gaza, www.jpost.com

⁶³ www.amnesty.com

⁶⁴ G. Bahgat, "The Arab Peace Initiative: An Assessment, Middle East Council", Vol. XVI, Spring 2009, N 1, p 34.

⁶⁵ Նույն տեղում: Եգիպտոսի դերակատարության «բարձր գնահատականը» առավել ցայտուն կերպով դրսևորվեց մի քանի տարի անց, երբ Եգիպտոսը ներքաշվեց «արաբական գարնան և դոմինոյի էֆեկտի» մեջ:

⁶⁶ Նույն տեղում:

⁶⁷ D. Hoey, "Obama Appoints George Mitchell Middle East Envoy, Portland Press Herald", 23.01.2009.

⁶⁸ G. Bahgat, նշվ. աշխ., էջ 35:

⁶⁹ www.lenta.ru/news/2009/01/21

⁷⁰ www.jpost.com

ուներ հետևյալ կորուստները՝ 13 սպանված, որից 10 զինծառայող և 3 քաղաքացիական, 518 վիրավոր, որից 336 զինծառայող և 182 քաղաքացիական⁷¹: Գազայի վերականգման համար որոշվեց 2 տարիների ընթացքում հատկացնել 1,3 մրդ ԱՄՆ դոլար: Հարկ է նշել, որ Գազայի վերականգնման համար նախատեսված ընդհանուր գումարի չափը հետագայում պետք է հասներ մինչև 5,2 մլրդ ԱՄՆ դոլարի⁷²:

2009 թ. փետրվարի 26–ին Կահիրեում ավարտվեցին Եգիպտոսի միջնորդությամբ սկսված Մահմուդ Աբբասի ներկայացուցիչ Ահմեդ Քուրեյի և «Համասի» քաղբյուրոյի ղեկավարի տեղակալ Մուսա Աբու Մարգուբի միջև սկսված բանակցությունները⁷³: Եգրափակիչ փաստաթղթում նշվում էր, որ պաղեստինյան ժողովուրդը հաղթահարեց պառակտության շրջանը՝ անցում կատարելով դեպի համաձայնության և ազգային միասնության տանող գործընթացը: Երկու կողմերն էլ ստեղծեցին «բանակցային հանձնաժողովներ», որոնք պետք է իրականացնեին ազգային հաշտեցման գործընթացը, և որի վերջնական արդյունքը կլիներ «ազգային միասնության» կառավարության ստեղծումը⁷⁴: Այն իր աշխատանքները պետք է սկսեր 2009 թ. մարտի 10–ից ոչ ուշ: Այս հանձնաժողովներին զուգընթաց պետք է գործեր Կահիրեում ձեռք բերված համաձայնությունների կատարման գործընթացի «հսկողության հանձնաժողովը», որի կազմի մեջ, բացի պաղեստինյան ներկայացուցիչներից, պետք է ներգրավեին նաև ԱՊԼ–ի անդամ պետությունների ներկայացուցիչները: Կողմերը պայմանավորվեցին ազատ արձակել միմյանց ռազմագերիներին, չհետապնդել յուրաքանչյուրը իրեն ենթակա տարածքում մյուս կողմի ներկայացուցիչներին⁷⁵: Կողմերը պարտավորվում էին նաև վերջ տալ միմյանց դեմ ՋԼՄ–ում տարվող տեղեկատվական պատերազմին: Ըստ ձեռք բերված համաձայնության կետերից մեկի՝ երկու կուսակցությունների ներկայացուցիչները պետք է դադարեին կրել

⁷¹ Նույն տեղում:

⁷² That Surreal Gaza Reconstruction Conference, <http://www.danielpipes.org/6204/surreal-gaza-reconstruction-conference>

⁷³ Г. Косач, “Каирский этап палестино–палестинского диалога: контекст арабского мира”, <http://www.iimes.ru/rus/stat/2009/01–03–09.htm>

⁷⁴ Նախատեսվում էր, որ այդ հանձնաժողովներում պետք է ընդգրկվեին պաղեստինյան քաղաքական, հասարակական բոլոր կազմակերպությունների ներկայացուցիչները հասարակության մեջ ներդաշնակություն ապահովելու նպատակով:

⁷⁵ Նույն տեղում:

կուսակցության պատկանելիությունը հաստատող համապատասխան հազուսուր: Սակայն խոսել այն բանի մասին, թե ներպաղեստինյան բանակցությունների «եգիպտական փուլը» կկարողանա ի վերջո կանխել երկուստեք գոյություն ունեցող հակասությունները, դեռ վաղ էր, քանի որ արդեն իսկ բանակցությունների ընթացքում ի հայտ էին եկել բազմաթիվ տարածայնություններ: Բանն այն է, որ «Համասը» վերապահումով էր վերաբերվում Պաղեստինի ինքնավարության նախագահ Մահմուդ Աբբասին, «Համասը» խոյս էր տալիս նաև ՊԱԿ-ը ճանաչելուց որպես պաղեստինյան հարցի կարգավորման միակ օրինական ներկայացուցիչ: Այդուամենայնիվ փետրվարի 27-ին արված հայտարարությամբ «Համասի» ներկայացուցիցը ընդգծում էր, որ պաղեստինյան հերթական խորհրդարանական և նախագահական ընտրությունները պետք է միավորեն Պաղեստինի արաբ ժողովրդին⁷⁶:

Եգիպտական կողմը աշխատում էր առաջին հերթին բանակացություններին ապահովել միայն պաղեստինյան կողմի մասնակցությունը՝ թույլ չտալով արտաքին, թեկուզև արաբական ուժերի ազդեցությունը⁷⁷: Հարկ է նշել, որ բանակցությունների վրա որոշակի ազդեցություն ունեին նաև տարածաշրջանում իրենց քաղաքական շահերն ունեցող պետությունները:

2009 թ. փետրվարի 26-ին Ֆրանսիայում գտնվող Սաուդյան Արաբիայի արտաքին գործերի նախարար արքայազն Սաուդ Ալ-Ֆեյսալը հայտարարեց, որ Կահիրեի բանակցությունների հաջող ավարտի պարագայում հնարավոր է դառնում Արաբական արևելքում եռյակի վեհաժողովի գումարումը՝ Եգիպտոսի, Սիրիայի և Սաուդյան Արաբիայի ղեկավարների մասնակցությամբ: Կահիրեի բանակցությունների ընթացքում Եգիպտոսի արտաքին գործերի նախարար Ահմեդ Աբու Ալ-Ղեյթը նշեց, որ սիրիական ղեկավարության դիրքորոշումը ներպաղեստինյան բանակցությունների հարցում ամբողջությամբ համապատասխանում է պաղեստինյան ժողովրդի շահերին և խնդիրներին:

2009 թ. մայիսի 11-ին Իսրայելի վարչապետ Բենիամին Նե-

⁷⁶ Г. Коча, նշվ. աշխ., www.iimes.ru: «Համասի» պատվիրակությունը Կահիրեում նշում էր, որ այս բանակցություններից առաջ նախնական պայմանավորվածություն է ձեռք բերվել Գազայում գործող բոլոր ռազմական խմբավորումների հետ, նաև Իսմաիլ Խանիի «կառավարության» հետ:

⁷⁷ Բանակցությունների սկզբում Օմար Սուլեյմանը կողմերին կոչ արեց սեփական ուժերով հասնելու «ազգային հաշտության» և թույլ չտալու տարածաշրջանում ձևավորվող բլոկների մասնակցությունը այդ գործընթացներին:

թանյահուն և Հոսնի Մուբարաքը, հանդիպելով Շարմ էլ Շեյխում, հույս հայտնեցին, որ առաջիկայում կվերսկսվեն իսրայելապաղեստինյան խաղաղ բանակցությունները⁷⁸:

Իսրայելա-պաղեստինյան պատերազմական գործողությունների նկատմամբ եգիպտական խաղաղ նախաձեռնության վերջնական արդյունքը հանդիսացավ 2009 թ. գարնանը հրապարակված պաղեստինյան հարցի կազավորման համապարփակ նախագիծը, որի համաձայն⁷⁹.

1. Գազայի գոտում պետք է համատեղ գործադիր կոմիտե ստեղծվի, որում կներգրավվեն Գազայի գոտում գործող բոլոր խմբավորումները՝ ներառյալ «Իսլամական ջիհադ»-ը: Տվյալ կոմիտեում տեղերի հիմնական մասը պետք է զբաղեցնեն «Համասի» և «Ֆաթհի» ներկայացուցիչները, որոնք մինչև 2010 թ. հունվարը կիրականացնեն գործադիր իշխանության գործառույթները, այսինքն՝ Պաղեստինի ինքնավարության նախագահի և օրենսդիր ժողովի ընտրությունները:

2. Վերը նշված կոմիտեն անմիջականորեն պետք է ենթարկվի Պաղեստինի ինքնավարության նախագահին:

3. «Համասը» և «Ֆաթհը» կնախաձեռեն 2010 թ. նախագահական ընտրությունների նախապատրաստական աշխատանքները և անխտիր կճանաչեն ընտրությունների արդյունքները:

4. Դադարեցվում է «Համասի» և «Ֆաթհի» կողմնակիցների նկատմամբ հալածանքները թե՛ Գազայում և թե՛ Արևմտյան ափին:

5. «Ֆաթհի» և «Համասի» ներկայացուցիչների, արաբական երկրների մասնակցությամբ և ՄԱԿ-ի հովանու ներքո պետք է կազմավորվեն համատեղ անվտանգության ուժեր, որոնց հիմնական նպատակը պետք է լինի անվտանգության ապահովումը Պաղեստինի ինքնավարությունում և Իսրայելի հետ զինադադարի պայմանների կատարմանը հետևելը:

6. «Ֆաթհը» և «Համասը» Իսրայելի հետ պետք է երկարատև զինադադարի համաձայնագիր ստորագրեն:

7. Կազմակերպել Իսրայելի հետ ռազմագերիների փոխանակման գործընթացը: Ընդ որում՝ ենթադրվում էր, որ խոսքը չի գնալու կալանքի տակ գտնվող, Իսրայելի կողմից ահաբեկչու-

⁷⁸ Д. Эпштейн, “Война в Газе и ее возможные негативные последствия для Израиля”, <http://www.iimes.ru/rus/stat/2009/14-01-09a.htm>; Seener B. M., Targeting Israelis via Internationale Law. Israel and its Enemies, Middle East Quarterly, Fall 2009, p. 44.

⁷⁹ Е. Кирсанов, “Новый план АРЕ по ближневосточному урегулированию”, <http://www.iimes.ru/rus/stat/2009/24-06-09.htm>

թյան մեջ մեղադրվող, պաղեստինյան աչքի ընկնող գործիչների՝ ազատ արձակման մասին:

8. Եգիպտոսը ազատ է արձակում իր տարածքում ձերբակալված «Համասի» ակտիվիստներին և դարձյալ թույլատրում է «Համասի» գործունեությունը իր տարածքում⁸⁰:

9. Իսրայելը բացում է Գազայի բոլոր անցակետերը հումանիտար օգնություն տրամադրելու համար: Պաղեստինյան կողմից անցակետերը պետք է վերահսկվի նաև ԵՄ ներկայացուցիչների կողմից ՄԱԿ-ի հովանու ներքո: Եգիպտոսը բացում է Ռաֆահ անցակետը, որը ևս վերահսկվում է նույն սկզբունքով, իսկ Իսրայելին հնարավորություն է տրվում անցակետով շարժին հետևելու տեսախցիկների միջոցով:

Այս ամենից բացի՝ գոյություն ունի նաև Օմար Սուլեյմանի կողմից առաջադրված գաղտնի կետը, համաձայն որի «Համասը» պետք է հրաժարվի եգիպտական տարածքով սպառազինություն տեղափոխելուց և վերահսկի այդ գործընթացը եգիպտական համապատասխան ուժերի հետ միասին:

Փաստորեն, «Թափվող արճիճ» ռազմական գործողությունների արդյունքում կարելի է արձանագրել հետևյալ կարևոր դրույթները.

ա. Պատերազմական գործողությունները հերթական անգամ ցույց տվեցին, որ պաղեստինաիսրայելական հակամարտությունը կարգավորելու համար ռազմական ուժը միշտ չէ, որ կարող է դիտվել որպես այլընտրանք: Չիրականացան իսրայելական փորձագետների՝ կայծակնային հաղթանակի հասնելու ակնկալիքները: Իսրայելը հավանաբար հաշվի չէր առել, որ «Համասի» համար Գազան կենսական գոյությունը պահպանելու խնդիր է, և հետևաբար «Համասը» կռվելու էր մինչև վերջ, այլապես Գազան, կորցնելով «Համասը», կկորցներ իր միակ և իրական հենարանը Պաղեստինի ինքնավարությունում: Տարածայնություններ կային նաև իսրայելական ղեկավարության մեջ, մասնավորապես Օլմերտը ձգտում էր ընդլայնելու և խորացնելու ռազմական գործողությունները, Բարաքը և Լիվնին աշխատում էին որքան հնարավոր է շուտ զինադադար կնքել և բանակցություններ սկսել:

բ. Եվրոպան և ԱՄՆ-ն ընդունեցին «Համասը» որպես վերոնշյալ հակամարտության բանակացող կողմ, ինչին երկար ժամանակ ձգտում էր «Համասը»: Դրա վառ ապացույցն է Մեծ Բրի-

⁸⁰ Հարկ է նշել, որ Համասի գործունեությունը պաշտոնապես արգելված է ԱՄՆ-ում, Կանադայում, Հորդանանում, Ավստրալիայում և Անգլիայում:

տանիայի նախկին վարչապետ Թոնի Բլեյերի, ԱՄՆ-ի նախկին նախագահ Ջիմմի Քարթերի և Ֆրանսիայի տարբեր պաշտոնյաների հանդիպումները «Համասի» ներկայացուցիչների հետ: Արևմուտքը քաջ գիտակցում էր, որ մոտ ապագայում՝ 2010 թ. հունվարին, նախագահական և օրենսդիր ժողովի ընտրություններում «Համասը» կարող է կրկնել 2006 թ. հունվարի խորհրդարանական ընտրություններում իր հաղթանակը, որից հետո նրա հետ բանախոսելը արդեն կլինի ծայրահեղ անհրաժեշտություն:

գ. Հակամարտությունը ակնհայտ դարձրեց Սիրիայի ավելի ճկուն դիրքորոշումը պաղեստինախորհրդակցական հակամարտության հարցում, որը նապատակ ուներ բարենպաստ պայմաններ ստեղծելու Գոլանի բարձունքները վերադարձնելու համար:

դ. 2006 թ. ընտրություններից հետո «Համասի» ամենակարևոր խնդիրն էր միջազգային հարաբերություններում «Ֆաթիհն» համարժեք ճանաչում ձեռք բերել, որն էլ նրան մեծ հաշվով հաջողվեց:

ե. Իսրայելին հարկավոր էր ձեռք բերել հնարավորինս երկարաժամկետ գինադադար կամ խաղաղություն, որն էլ, դատելով տվյալ զարգացումներից, Թել Ավիվը մեծ հաշվով կունենա:

ը. Եգիպտոսի նախագահ Հոսնի Մուբարաքը իր կառուցողական դիրքորոշմամբ ևս մեկ անգամ ապացուցեց, որ առանց Կահիրեի մասնակցության շատ դժվար է հասնել որևէ իրական ձեռքբերման Թել Ավիվ հակամարտության կարգավորման գործընթացում: Միևնույն ժամանակ Եգիպտոսը ևս մեկ անգամ ապացուցեց բոլոր շահագրգիռ կողմերին, որ Կահիրեն տարածաշրջանային այն միակ ուժն է, որը կարող է գործուն և իրական միջնորդի դերակատարություն ունենալ Իսրայելի հետ բանակցություններում:

2009 թ. մարտի 2-ին Շարմ էլ Շեյխում միջազգային կոնֆերանս կայացավ՝ նվիրված Գազայի վերականգնման հարցին, որտեղ որոշվեց, որ առաջիկա երկու տարիների ընթացքում Պաղեստինին կտրամադրվի 4,481 մլրդ դոլար օգնություն⁸¹: Որոշվեց նաև, որ այդ օգնությունը կփոխանցվի միայն պաղեստինյան վարչակազմին՝ Մահմուդ Աբբասի գլխավորությամբ: Պաղեստինին օգնություն տրամադրողների շարքում են ԱՄՆ-ն՝

⁸¹ Հարկ է նշել, որ պաղեստինյան վարչակազմը իրեն հարկավոր օգնության չափը գնահատում էր 2,8 մլրդ դոլար, որից 1,3 մլրդ դոլարը կհատկացվեր Գազայում վերականգնողական աշխատանքներին, իսկ 1,5 մլրդ դոլարը՝ 2009 թ. պաղեստինյան բյուջեի պակասուրդ փակելուն:

900 մլն դոլար, որից 300–ը՝ Գազային, Եվրահանձնաժողովը՝ 554 ՑԱՀԱԼ դոլար այդ թվում՝ Իտալիան՝ 100 ՑԱՀԱԼ դոլար, Անգլիան՝ 45 ՑԱՀԱԼ դոլար, Ֆրանսիան՝ 25 ՑԱՀԱԼ եվրո, Ծոցի արաբական միապետությունները համաձայնվեցին առաջին հինգ տարիների ընթացքում հատկացնել 1,65 մլրդ դոլար, այդ թվում՝ Սաուդյան Արաբիան՝ 1 մլրդ դոլար, ՌԴ՝ պարեն և դեղորայք, 50 գրահամեքենա՝ առանց ռազմական սարքավորումների, և երկու ուղղաթիռ: Ի պատասխան նշված որոշմանը «Համասը» մեղադրեց հանդիպման մասնակիցներին կողմնակալության մեջ՝ նշելով, որ Գազայի վերականգնման համար օգնության բաշխման աշխատանքներում պետք է ներգրավված լինի նաև Համասը:

Շարմ էլ Շեյխում կայացած համաժողովին հաջորդեց Կահիրեում մարտի 11–ին տեղի ունեցած «Համասի» հետ գաղտնի բանակցությունների երրորդ փուլը⁸², որի նախաձեռնությունը, ինչպես արդեն նշել էինք, պատկանում էր Օմար Սուլեյմանին: Բանակցությունների գլխավոր հարցերից մեկն էր Գիլադ Շալիթի ազատ արձակելու խնդիրը⁸³: Հասկանալով, որ Թել Ավիվ բանակցությունների հաջող ավարտը կախված է նաև Վաշինգտոնի դիրքորոշումից, ինչպես նաև նպատակ ունենալով մեղմել ԱՄՆ–ի դիրքորոշումը «Համասի» նկատմամբ՝ 2009 թ. մարտի 17–ին Վաշինգտոն գործուղվեց Օմար Սուլեյմանը: Բանն այն էր, որ վերը նշված գաղտնի բանակցությունների ավարտին Կահիրեն «Համասի» և «Ֆաթհի» ներկայացուցիցներին առաջարկել էր մինչև հուլիսի 7–ը պատասխանել, թե արդյոք պաղեստինյան երկու կողմերը համաձայն են հաշտեցման՝ եգիպտական առաջարկությունների հիման վրա, և Իսրայելի հետ խաղաղություն հաստատելու համար համաձայնագրի նախագծի դրույթներին⁸⁴: Կարելի է արձանագրել, որ Կահիրեի կողմից առաջարկված պաղեստինաիսրայելական հարաբերությունների նախնական կարգավորման համաձայնագրի

⁸² Իսրայելի կողմից բանակացությունները վարում էր Օֆեր Դեքելը՝ «Շաբակ» իսրայելական անվտանգության ծառայության նախկին տեղակալը, իսկ Եգիպտոսի կողմից Օմար Սուլեյմանը:

⁸³ Ինչպես հայտնի է, նա գերի է վերցվել «Համասի» կողմից 2006 թ. հունիսի 26–ին, որի դիմաց «Համասը» պահանջում էր ազատ արձակել իսրայելական բանտերից շուրջ 1000 պաղեստինցիների, որոնց Իսրայելը դատապարտել էր ահաբեկչության մեջ՝ մեղադրանքի հիման վրա:

⁸⁴ Հարկ է նշել, որ «Համաս»–«Ֆաթհ» հարաբերությունների կանոնակարգման համար բավականին ակտիվ քաղաքականություն է իրականացնում նաև Թուրքիան, որի դիրքորոշումը տվյալ հարցում հիմնականում համընկնում է եգիպտասիրիական դիրքորոշման հետ:

նախագիծը կարող էր Իսրայելի համար տևական խաղաղություն, «Համասի» համար միջազգային ճանաչում ապահովել, իսկ Կահիրեի համար էլ՝ արաբական աշխարհում առաջնորդի դիրքերի վերահաստատում: Հետաքրքիր է այն հանգամանքը, որ Դամասկոսը ևս հույս ուներ տվյալ համաձայնագրով ապահովելու նաև Գոլանի բարձունքների վերադարձը:

Այս ամենին զուգընթաց Մութարաքը հետամուտ էր նաև եգիպտական տարածքում «Համասի» գործունեության հնարավորինս սահմանափակմանը: Օրինակ՝ ապրիլի 28-ին եգիպտական իշխանությունները ձերբակալեցին «Համասի» պաշտոնական ներկայացուցչի՝ Սամի Աբու Զուհրիի եղբորը՝ Յուսեֆ Աբու Զուհրիին, որը անօրինական ճանապարհով անցել էր Գազայից եգիպտոս:

2009 թ. հունիսի 21-ին Կահիրե ժամանեց Իսրայելի պաշտպանության նախարար Էհուդ Բարաքը: Եգիպտոսի նախագահի հետ միասին նրանք քննարկեցին երկկողմ կարևորություն ունեցող մի շարք հարցեր, մասնավորապես երկկողմ գործադրվող ջանքերը արաբ-իսրայելական հակամարտության կարգավորման ուղղությամբ, պաղեստինյան տարբեր խմբավորումների և Իսրայելի միջև բանակցության անհրաժեշտության մասին, այդ համատեքստում Կահիրեի միջնորդության անհրաժեշտության վերաբերյալ հարցերը: Իսրայելի պաշտպանության նախարարի պաշտոնական այցին եգիպտոս՝ հունիսի 23-ին, հաջորդեց ՌԴ նախագահ Դ. Մեդվեդևի պաշտոնական այցը: Եգիպտոսը դրական արձագանքեց 2009 թ. վերջին Մոսկվայում Մերձավոր Արևելքին նվիրված միջազգային վեհաժողով կազմակերպելու ՌԴ նախագահի առաջարկին: Այդ կապակցությամբ իսկույն իր կարծիքը հայտնեց Վաշինգտոնը՝ հայտնելով, որ եթե այդ վեհաժողովին մասնակցեն «Համասի» և «Հիզբալլահի» ներկայացուցիչները, ապա ԱՄՆ մասնակցություն չի ունենա: Տվյալ այցի շրջանակներում եգիպտոսի և ՌԴ-ի միջև ստորագրվեց նաև ռազմական-տեխնիկական համագործակցության վերաբերյալ նոր համաձայնագիր, քանի որ հայտնի է, որ նախորդը դադարեցվել էր դեռ 1970-ականներին Անվար Սադաթի նախաձեռնությամբ:

Եգիպտոսի հետախուզության պետ Օմար Սուլեյմանի հետ «Համասի» և «Ֆաթիհ» միջև հարաբերությունների, ինչպես նաև Իսրայելի հետ հաշտության նախագծի կետերը քննարկելու նպատակով հուլիսի 8-ին Կահիրե ժամանեց «Համասի» քաղքյուրոյի

նախագահ Խալեդ Մաշալը: Սակայն այս անգամ էլ հանդիպումը սպասված արդյունքները չբերեց:

Նպատակ ունենալով խթանելու պաղեստինյան երկու կողմերի միջև հաշտեցման գործընթացը՝ 2009 թ. սեպտեմբերի 9-ին Մութարաբը «Համասին» և «Ֆաթհին» ներկայացրեց հաշտեցման նոր նախագիծ, որի համաձայն՝ կողմերին առաջարկվում էր նախագահական և խորհրդարանական ընտրությունները անցկացնել 2010 թ. կեսերին, քանի որ գործող խորհրդարանի լիազորությունները ավարտվում են 2010 թ. հունվարին: Հարկ է նշել, որ Եգիպտական հաշտեցման նախաձեռնությունները դեռ չէին տվել սպասված արդյունքը: Ի պատասխան Մութարաբի առաջարկությանը միայն սեպտեմբերի 28-ին «Համասի» քաղցյուրոյի ղեկավար Խալեդ Մաշալը հայտարարեց, որ բանակցությունների հերթական փուլը կանցկացվի 2009 թ. հոկտեմբերի կեսերին Եգիպտոսում Օմար Սուլեյմանի ղեկավարման ներքո, և որին պետք է մասնակցեն պաղեստինյան տարբեր ուժեր և խմբավորումներ:

Արդեն նույն թվականի սեպտեմբերի 13-ին Կահիրեում կայացավ հանդիպում Մութարաբի և Իսրայելի վարչապետ Նեթանյահուի միջև: Հանդիպման հիմնական խնդիրն էր արաբ-իսրայելական հակամարտության համապարփակ նախագծի մշակման հարցը: Կահիրեն պնդում էր, որ Իսրայելը դադարեցնի հրեական բնակելի շինություններ կառուցելու գործընթացը Երուսաղեմում: Մութարաբը նշեց նաև, որ Պաղեստինի արաբական անկախ պետության հռչակումը Կահիրեի համար ընդունելի է միայն 1967 թ. արաբ-իսրայելական պատերազմից առաջ գոյություն ունեցած սահմաններում՝ Արևելյան Երուսաղեմում մայրաքաղաքով, համաձայն ՄԱԿ-ի բանաձևերի⁸⁵:

⁸⁵ Եգիպտոսի՝ նման խիստ կեցվածքը վերլուծաբանները մեկնաբանում են մի քանի պատճառներով. ա) Սույն թվականի սեպտեմբերի սկզբին Իսրայելի ՊՆ Բարաբի կողմից խրախուսվեց Արևմտյան ափին 366 հրեական նոր բնակելի շինությունների կառուցումը, բ) Հուլիսին կայացած ՄԱԿ ԱԽ հերթական նիստի ժամանակ ընդհանուր համաձայնություն ձեռք բերվեց պաղեստինյան հարցի կարգավորման «հակաիսրայելական դիրքորոշում», գ) ԱՄՆ մերձավորարևելյան հատուկ բանագնաց Զ. Միտչելի և Մութարաբի դիրքորոշումը մերձավորարևելյան հակամարտության կարգավորման հարցում համընկնում էր, դ) Իսրայելի ԱԳ նախարար Լիբերմանը Արևմտյան Աֆրիկա կատարած իր այցելության ընթացքում համաձայնագիր ստորագրեց Արևմտյան Աֆրիկայի երկրների տնտեսական հանրության հետ (ECOWAS), ինչը հնարավոր էր դարձնում Եգիպտոսի դերակատարության նվազեցումը Աֆրիկյան մի շարք երկրների հետ հարաբերություններում: «Ալ Աիրամ» կենտրոնի տնտեսագիտական փորձագետ Մագդի Սուբհին նշեց, որ որակապես նոր կապեր հաստատելով աֆրիկական երկրների հետ՝ Իսրայելը փորձում է ամրապնդել իր դիրքերը միջազգային

Պաղեստինյան կողմերի միջև հաշտության ձեռք բերման և Իսրայելի հետ հարաբերությունների կարգավորման ուղղությամբ 2010–2011 թթ. տարվող քայլերը ավելի պասիվ և ոչ արդյունավետ գտնվեցին, ինչը առաջին հերթին պայմանավորված էր արաբական աշխարհում սկիզբ առած բարդ և տարածաշրջանը ապակայունացնող ներքաղաքական զարգացումներով, որոնք լրատվամիջոցների կողմից հաճախ հիշատակվում են որպես «արաբական գարուն»:

հարաբերություններում՝ միևնույն ժամանակ նվազեցնելով Եգիպտոսի դերակատարությունը Աֆրիկայում: